

dit deel is de serie over Groningen-Noord afgesloten. Reeds is het eerste deel van de serie over Groningen-Zuid verschenen (met de inventaris van het archief van die kerk); ik hoop daar aandacht aan te kunnen geven als de aangekondigde 4 delen alle zijn gepubliceerd.

Marit Monteiro, Peter Nissen, Judith de Raat (1999), *Steun en toeverlaat. Historische aspecten van geestelijke begeleiding*. Verloren, Hilversum 1999. 192 blz. ISBN 90 6550 073 1. f 39,00.
– Gerben Heitink

Deze bundel geeft in twaalf opstellen een beeld van geestelijke begeleiding de eeuwen door. Voor geestelijke begeleiding bestaat in onze geseculariseerde samenleving, waarin mensen vervreemden van hun religieuze traditie, grote belangstelling. Er bevindt zich echter veel kaf onder het koren. Een historisch werk kan helpen de wortels van deze vorm van pastorale zorg bloot te leggen. De wereldgodsdiensten kennen een indrukwekkende wijsheidstraditie in het begeleiden van mensen bij hun spirituele groei. Dat geldt ook voor de christelijke traditie.

Centraal in geestelijke begeleiding staat de metafoor van de weg, die we al in de Bijbel tegenkomen (bijvoorbeeld Psalm 1). Weg staat voor levensweg. Een mens kan gemakkelijk het spoor bijster worden. Daarom kan een gids goede diensten bewijzen. Geestelijke leiding kent een tripolaire structuur, die van traditie, gemeenschap en mens. De traditie is als regel te vinden in een boek of een leefregel. De religieuze gemeenschap van mensen die een zelfde ideaal nastreven biedt onderling steun. De mens die begeleidt is leidsman of -vrouw. Deze persoon vormt de meest riskante factor. Elke traditie kent religieuze 'experts', zoals sjamanen, priesters, goeroes en monniken. Maar niet voor niets hield Jezus zijn discipelen voor: 'Eén is uw Meester en u bent allen broeders' (Mt.23:8). De begeleider kan de spirituele ontwikkeling bevorderen, maar deze ook via macht, onderdrukking en manipulatie in de weg staan. Het is dus van belang de geesten te onderscheiden.

Historisch gezien kunnen in de geschiedenis negen perioden worden onderscheiden, waarin de geestelijke begeleiding in de lijn van de christelijke traditie steeds een andere gestalte aanneemt. Ik verwijs hier naar het overzichtsartikel van de Nijmeegse kerkhistoricus

Peter J.A. Nissen. In dit historische kader kunnen ook de overige bijdragen worden ondergebracht. De eerste periode is die van het vroege christendom. Begeleiding heeft hier het karakter van onderlinge vertroosting vanuit het besef van de voorlopigheid van deze bedeling. Vergelijk bijvoorbeeld de Didache. De tweede periode is die van de vervolgingen. Nu komt het aan op geestelijk uithoudingsvermogen. De derde periode is die van de Rijkskerk. Begeleiding wordt het monopolie van de ambtsdragers, maar het opkomende monnikenleven is een teken van verzet hiertegen. Dan volgen de Vroege Middeleeuwen, gekenmerkt door kerstening en de opkomst van de biecht; de Hoge Middeleeuwen, waarin de spiritualiteit verbonden wordt met de zeven sacramenten en de Late Middeleeuwen, met de herontdekking van het individu. Moderne Devotie, Ignatius van Loyola, Johannes van het Kruis en Franciscus van Sales leveren met hun leefregels en spirituele oefeningen een bijdrage aan deze ontwikkeling. Over alle drie genoemde zijn bijdragen opgenomen. De zevende periode is die verstarring en verzuiling, waarin de nadruk komt te liggen op de moraal. De achtste periode, die in Nederland loopt tot ongeveer 1960, wordt gekenmerkt door verzuiling en het jaarlijkse huisbezoek, dat uit de protestantse traditie stamt. Volgens de bijdrage van C.M.A. Caspers is dit in de katholieke kerk nooit een succes geweest, eerder een bron van schaamte voor bezoeker en bezochten. Boeiend is de bijdrage over de Jezuïet Jacques van Ginneken die een aantal van de eerste generatie vrouwen die afgestudeerd zijn aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen weet te mobiliseren voor de Graalbeweging. De overgang naar de negende periode gaat schoksgewijs. Deze kondigt zich blijkens de bijdrage van G. Ackermans al aan in het tijdschrift *De kloosterling*. De weg lijkt opgebroken, een nieuwe zoektocht wordt ingezet. Dat blijkt ook uit de levensverhalen van verschillende katholieken, met name religieuzen, die in de bundel zijn opgenomen. Zij hebben die breuk doorleefd en overleefd. In de huidige periode ontwikkelt spiritualiteit zich voor een groot deel buiten kerkelijke en ambtelijke kaders om. Het levensverhaal staat centraal, psychologie en theologie worden geïntegreerd. De pastoraal – theoloog M.Tj. van Knippenberg beschrijft het model van geestelijke begeleiding dat hij hiervoor ontwikkeld heeft.

Wie zich wil oriënteren op de historische ontwikkeling van geestelijke begeleiding in de Katholieke traditie heeft aan deze bundel een goede gids. Een protestantse pendant zou niet misstaan.